

Oryginalna praca badawcza

WOJCIECH GAJEWSKI

SŁUPSK

ORCID: 0000-0001-5659-1056

SZKOLNICTWO RESORTOWE (PRYZAKŁADOWE) W SŁUPSKU W LATACH 1945-1993

Słowa kluczowe: średnie szkolnictwo zawodowe, szkolnictwo resortowe, Słupsk, oświata, przemysł

Key words: secondary education, resort education, vocational education, Słupsk, education, industry

Pisanie o historii edukacji w okresie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (PRL)¹ nie należy do zadań łatwych, a już na pewno zagadnienie kształcenia zawodowego, w ramach którego funkcjonowało tytułowe szkolnictwo resortowe (pryzakładowe), rozumiane jako to, które podlegało w zakresie dydaktyczno-wychowawczym kuratorom oraz ministerstwu oświaty i wychowania, a pod względem organizacyjnym i finansowym – zakładom pracy i ministerstwu odpowiedzialnym za wybrane obszary w gospodarce narodowej, wymaga, jak sądzę, pogłębionych badań. W literaturze dotyczącej edukacji zawodowej treści prezentujące szkolnictwo resortowe (pryzakładowe) w Słupsku występowały dotąd w niewielkim stopniu. Ukazało się kilka naukowych artykułów, rozpraw i prac podejmujących proponowaną tematykę, dlatego niniejszy artykuł stanowi próbę ukazania tytułowego zagadnienia na podstawie źródeł

¹ Nazwa państwa Polska Rzeczypospolita Ludowa (PRL) formalnie funkcjonowała w latach 1952-1989, potoczną nazwą było określenie Polska Ludowa, wcześniej – w latach 1944-1952 – używano nazwy Rzeczypospolita Polska (RP). Do 1989 r. Polska stanowiła państwo niesuwerenne, pozostające pod polityczną dominacją Związku Socjalistycznych Republik Sowietkich (ZSRS), co też rzutowało na politykę oświatową. Por. A. Paczkowski, *Pół wieku dziejów Polski 1939-1989*, Warszawa 2000, s. 246-254.

archiwalnych zgromadzonych przede wszystkim w Archiwum Państwowym w Koszalinie, Oddział w Słupsku (APK OS), Archiwum Akt Nowych (AAN) w Warszawie oraz w archiwach zakładowych słupskich średnich szkół zawodowych. Z dostępnej literatury warto odnotować starsze publikacje: Jana Kluczyńskiego dotyczącą szkolnictwa w województwie koszalińskim do 1975 r. oraz Henryka Trzaskowskiego opisującą dorobek oświaty zawodowej na Pomorzu Środkowym w 40-leciu PRL, a także prace i artykuły z periodyków lokalnych – Tomasza Szrubki, Jana Stępnia, Andrzeja Obecnego czy Macieja Wierzchnickiego², jak również kilka monografii i artykułów ogłoszonych najczęściej z okazji rocznic i jubileuszy szkół³. Publikacje te stanowią fragmentaryczny wycinek dziejów oświaty w Słupsku, nie są wolne od błędów czy przeinaczeń. Opracowane były najczęściej przez nauczycieli tylko na podstawie archiwów szkolnych, brakuje im odniesień do innych źródeł, porównań czy pogłębionych analiz. Pomimo uchybień są przyczynkiem do dziejów oświaty i średniego szkolnictwa zawodowego, mają walor poznawczy, a przede wszystkim pozostają istotne dla środowiska lokalnego.

Niniejsze opracowanie ukazuje tendencje rozwojowe szkolnictwa resortowego (przyszkółkowego) w Słupsku oraz kierunki jego przemian strukturalnych. To także osobista refleksja byłego nauczyciela szkoły resortowej (przyszkółkowej) i spojrzenie na analizowane zagadnienie z pewnego dystansu, ocena dokonań oraz zmian, jakie zachodziły w szkolnictwie tego typu na terenie miasta. Nie bez znaczenia jest

² Zob.: J. Kluczyński, *Szkolnictwo w województwie koszalińskim w latach 1961-1975*, Koszalin 1976; H. Trzaskowski, *Dorobek szkół zawodowych i oświaty zawodowej na Pomorzu Środkowym w 40-leciu PRL*, [w:] *Oświata zawodowa na Pomorzu Środkowym w 40-leciu Polski Ludowej*, red. K. Szutowicz, J. Thomas, Koszalin 1987; T. Szrubka, *Szkolnictwo koszalińskie w latach 1945-1968*, Poznań-Słupsk 1979; J. Stępień, *Gospodarka i szkolnictwo w podregionie słupskim. Rola szkolnictwa ogólnokształcącego i zawodowego w przygotowaniu kadr dla gospodarki narodowej w Słupsku i podregionie*, Koszalin 1970; M. Wierzchnicki, *Rozwój szkolnictwa zawodowego w Słupsku w latach 1945-1965*, „Moje Miasto” 2015, nr 11.

³ Zob.: *Edukacja dorosłych w województwie słupskim w latach 1994-1996 (dane liczbowe)*, „Informator Oświatowy” Biuletyn Kuratorium Oświaty (KO) i Oddziału Doskonalenia Nauczycieli (ODN) w Słupsku 1995, nr 11-12 (45-46); I. Chwedczuk-Lesiak, *70-lecie słupskiego „Mechanika”*, „Informator Oświatowy” Biuletyn KO i ODN w Słupsku 2016, nr 3 (175); *70 lat Zespołu Szkół Agrotechnicznych im. Władysława Reymonta w Słupsku (1952-2022)*, red. I. Wojtkiewicz, Słupsk 2022; M. Król, *65 lat Zespołu Szkół Agrotechnicznych w Słupsku. Z tradycją w nowoczesność*, „Informator Oświatowy” Biuletyn KO i ODN w Słupsku 2017, nr 3 (179); *Z kronik i roczników „Mechanika”. 50 lat (1946-1996)*, red. K. Jaworska, M. Damaszk, Słupsk 1996; *Zespół Szkół Drzewnych w Słupsku (1947-1997)*, Słupsk 1997; W. Gajewski, *Zespół Szkół Zawodowych PKP w Słupsku*, red. A. Bonat, W. Tetlak, T. Witkowski, „Wiadomości Historyczne” 1997, nr 4; tenże, *Jubileusz 35-lecia Szkoły Kolejowej w Słupsku*, „Informator Oświatowy” Biuletyn KO i ODN w Słupsku 1997, nr 1-3 (59-61); tenże, *Od „Kolejówki” do V Liceum Ogólnokształcącego im. Zbigniewa Herberta w Słupsku. Zarys monografii szkoły (1959-2010)*, Słupsk 2010 i inne.

również wyraźna potrzeba badań regionalnych, które zyskują coraz większe zainteresowanie historyków⁴.

Ramy czasowe prezentowanego opracowania wyznacza data zakończenia II wojny światowej w 1945 r., tworzenia i rozwoju szkolnictwa zawodowego na terenie Słupska oraz przyjęcia przez sejm RP Ustawy o systemie oświaty z 7 września 1991 r. wprowadzającej nowe regulacje prawne i organizacyjne w polskim systemie oświaty po upadku systemu komunistycznego i przemianach ustrojowych, a w konsekwencji proces przekazywania od 1993 r. średnich szkół zawodowych (resortowych) pod nadzór kuratorów oświaty⁵. Terytorialnie praca nie wykracza poza Słupsk. Ten po II wojnie światowej znalazł się na mocy Uchwały Rady Ministrów z 14 marca 1945 r. w granicach okręgu zachodniopomorskiego z tymczasową siedzibą władz w Pile. W 1948 r. miasto uzyskało status wyodrębniony, natomiast w 1950 r. powiat słupski i Słupsk włączono do nowo utworzonego województwa koszalińskiego. W czerwcu 1975 r. powstało nowe województwo słupskie, istniejące do kolejnej reformy administracyjnej w 1998 r. Obecnie Słupsk, stanowiący powiat grodzki, i powiat słupski należą do województwa pomorskiego⁶.

Kształcenie zawodowe w Słupsku ma bogate tradycje. Zawsze służyło nabywaniu kompetencji niezbędnych w pracy zawodowej, wiedzy i umiejętności, a także cech osobowych koniecznych do wykonywania określonej profesji. Już w kwietniu 1945 r. powstał na terenie miasta Inspektorat Oświaty i Wydział Szkół Zawodowych Kuratorium Szczecińskiego Okręgu Szkolnego w Szczecinie. Pierwszym po wyzwoleniu inspektorem szkolnym skierowanym przez Ministerstwo Oświaty do Słupska był Władysław Kwapisz⁷. Podobnie jak w całym kraju odbudowa szkolnictwa zawodowego

⁴ Należy podkreślić, że w niniejszym tekście poruszam jedynie marginalnie kwestie dydaktyczno-wychowawcze oraz stanu ilościowego uczniów, kadry i administracji. Szerzej tematykę tę opisują monografie poszczególnych szkół resortowych i zawodowych funkcjonujących na terenie Słupska oraz inne opracowania zbiorcze.

⁵ Zob. Art. 48 Ustawy o systemie oświaty z 7 września 1991 r. (Dz.U. 1991, nr 95, poz. 425).

⁶ Zmiany w przynależności administracyjnej Słupska po 1945 r. szerzej omawiają materiały zgromadzone w: Archiwum Urzędu Miejskiego w Słupsku, zespół: Biuro Rady Miejskiej (BRM), B. Nowak, *Miasto Słupsk, jego rozwój urbanistyczny i wpływ na sieć osadniczą*, k. 313; W. Skóra, *Problem powiększenia Słupska po 1989 roku. Diagnoza historyczna na tle przemian w Polsce*, [bip.um.słupsk.pl/Users/Lenovo/Downloads/zal_nr_13_Problem%20powiekszenia%20Słupska%20po%201989_Diagnoza%20historyczna%20na%20tle%20przemian%20w%20Polsce%20\(2\).pdf](http://bip.um.słupsk.pl/Users/Lenovo/Downloads/zal_nr_13_Problem%20powiekszenia%20Słupska%20po%201989_Diagnoza%20historyczna%20na%20tle%20przemian%20w%20Polsce%20(2).pdf) (dostęp: 10.09.2025); C. Piskorski, *Pomorze Zachodnie. Mały przewodnik*, Warszawa 1980, s. 241-247.

⁷ Władysław Kwapisz (1895-1982) – nauczyciel, matematyk, działacz oświatowy (ZNP) i społeczny (PCK, PTTK), członek PPS, w latach okupacji działał w TON, pierwszy inspektor szkolny w powojennym Słupsku, organizator średniego szkolnictwa ogólnokształcącego i zawodowego w mieście, zawodowo związany z Zespołem Szkół Ekonomicznych (ZSE) w Słupsku. Odznaczony m.in.: Złotym Krzyżem Zasługi (1932), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1966), Medalem 650-lecia Miasta Słupska, medalem „Za zasługi dla miasta Słupska” i odznaką

w omawianym mieście nie stanowiła rzeczy łatwej ze względu na braki lokalowe, zniszczenia wojenne oraz niewystarczającą liczbę odpowiednio przygotowanej, wykształconej kadry. Również baza szkoleniowo-produkcyjna warsztatów była bardzo uboga i zniszczona. Za pionierów oraz organizatorów szkół zawodowych, a także warsztatów szkolnych w Słupsku można uznać: Edwarda Michalskiego, Halinę Bushke, Stanisława Grzesiuka, Stanisława Mulawę, Tadeusza Pakszysa, Bernarda Gzelę i wielu innych⁸.

Nadzór nad szkołami zawodowymi był scentralizowany, podporządkowany Centralnemu Urzędowi Szkolenia Zawodowego (CUSZ) utworzonemu Uchwałą Rady Ministrów z 21 czerwca 1949 r. Wówczas pod bezpośredni zarząd CUSZ przeszły szkoły zawodowe podległe Ministerstwu Przemysłu i Handlu, a pod nadzór pedagogiczny szkoły zawodowe resortów gospodarczych. Był to okres, kiedy rozwijały się i powstawały różne formy kształcenia zawodowego – szkoły rolnicze, szkoły przysposobienia rolniczego, technika oraz szkoły przyzakładowe i zakładowe. Służyła temu ministerialna Instrukcja z kwietnia 1950 r. w sprawie rekrutacji młodzieży do szkół zawodowych⁹. Rok później Rozporządzeniem Rady Ministrów w sprawie prowadzenia szkolnictwa zawodowego z 23 czerwca 1951 r. i w kolejnych latach zmieniono nieco ustrój szkolnictwa zawodowego. Tworzyły go: zasadnicza szkoła zawodowa, początkowo dwu-, a później trzyletnia, pięcio- i trzyletnie technikum, następnie cztero- i pięcioletnie szkoły przysposobienia zawodowego, a także przysposobienia rolniczego z nauką trwającą od kilku miesięcy do 1,5 roku, przeznaczone dla młodzieży powyżej 16. roku życia, która nie ukończyła siedmioletniej szkoły podstawowej, zasadnicze szkoły zawodowe i technika wieczorowe oraz korespondencyjne dla młodzieży i dorosłych pracujących, jak również specjalistyczne kursy zawodowe¹⁰.

W polskim systemie oświaty technika funkcjonowały od 1948 r. jako szkoły podległe ministrowi oświaty oraz poszczególnym resortom gospodarczym, czyli

„Za zasługi dla województwa słupskiego”. Źródło: E. Gontarek, A. Obecny, *Słupszczanie – patroni słupskich ulic*, Słupsk 2007, s. 94-99; M. Wierzechnicki, *Od nich wszystko się zaczęło. Sylwetki zasłużonych dla Słupska działaczy oświatowych*, „Moje Miasto” 2015, nr 6; zob. także: W. Kwapisz, *Wspomnienia byłego Inspektora Oświaty w Słupsku z lat 1945-1947*, maszynopis w zbiorach Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pomorskiego w Słupsku, sygn. PTH-P13.

⁸ K. Szutowicz, *Pionierzy i organizatorzy szkół zawodowych oraz warsztatów szkolnych Pomorza Środkowego w 40-lecie PRL*, [w:] *Oświata zawodowa na Pomorzu Środkowym...*, s. 27-42.

⁹ Instrukcja Ministerstwa Oświaty w sprawie rekrutacji młodzieży do szkół zawodowych, zakładów kształcenia nauczycieli i szkół ogólnokształcących stopnia licealnego z 24 kwietnia 1950 r., Dz.U. Min. Ośw. 1950, nr 6, zał. 6.

¹⁰ Dz.U. RP 1951, nr 36, poz. 277. Szczegółowy projekt ustrojowo-organizacyjny szkolnictwa zawodowego z uwzględnieniem charakterystyki poszczególnych typów szkół przygotowała na Zjazd Oświatowy w 1957 r. Sekcja Szkolnictwa Zawodowego Okręgu ZNP w Poznaniu. Zob.: *Z projektów ustrojowo-organizacyjnych szkolnictwa zawodowego*, „Szkoła Zawodowa” 1957, nr 7, s. 13-17; A. Suchowiecka, *System kształcenia zawodowego w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XX wieku na łamach „Szkół Zawodowej”*, [w:] *Czasopiśmiennictwo drugiej połowy XX wieku jako źródło do historii edukacji*, red. I. Michalska, G. Michalski, Łódź 2010, s. 146-147.

ministerstwom odpowiednich gałęzi przemysłu. Były alternatywą wobec liceum ogólnokształcącego i miały podstawowe znaczenie w kształtowaniu wykwalifikowanych kadr. Pierwotnie uczyli się w nich absolwenci VII klasy szkoły podstawowej, a od 1968 r. – VIII klasy oraz absolwenci ponadpodstawowych dwu- lub trzyletnich zasadniczych szkół zawodowych. Ci ostatni – podnosząc kwalifikacje i rozszerzając wiedzę zawodową przy zachowaniu ciągłości kierunku kształcenia. Nauka w technikum na podbudowie szkoły podstawowej trwała cztery lub pięć lat, a zasadniczej szkoły zawodowej trzy lata i kończyła się egzaminem dyplomowym z możliwością zdawania również egzaminu dojrzałości. Zdanie egzaminu dyplomowego na podstawie przygotowanej pracy dyplomowej upoważniało do posługiwania się tytułem technika, a zdanie egzaminu dojrzałości pozwalało podjąć studia wyższe¹¹.

W gronie pierwszych szkół zawodowych w Słupsku były utworzone 12 lutego 1946 r. Państwowe Gimnazjum i Liceum Handlowe oraz Szkoła Przysposobienia Kupieckiego w Słupsku. Placówki te wielokrotnie zmieniały nazwy i strukturę organizacyjną: istniały jako Państwowe Gimnazjum Kupieckie, Państwowe Liceum Administracyjno-Gospodarcze I i II stopnia, Państwowe Liceum Administracyjno-Handlowe, Państwowe Technikum Handlowe, Technikum Finansowe, Technikum Rachunkowości, a od roku szkolnego 1957/1958 jako Technikum Ekonomiczne i Zasadnicza Szkoła Handlowa¹².

Następnie – 16 października 1946 r. – powołano Publiczną Doksztalającą Szkołę Zawodową przy ul. Łukasiewicza 4 na podstawie dekretu Dyrekcji Okręgowej Szkół Zawodowych w Szczecinie, zarządzaną przez dyrektora, byłego oficera armii gen. Andersa – Wacława Nowaka. W 1947 r. szkoła przeniosła się w dogodniejsze miejsce, do budynku przy ul. Świętojańskiej 6 oraz zmieniła nazwę na Państwową Zasadniczą Szkołę Zawodową, później na Państwową Średnią Szkołę Zawodową w Słupsku. Ówczesne profile kształcenia to: elektromechaniczny, mechaniczny, introligatorski, stolarski, a nawet krawiecki. Początkowo zajęcia praktyczne młodzież odbywała w państwowych zakładach pracy, dopiero od 1948 r. rozpoczęły się intensywne prace zmierzające do uruchomienia warsztatów szkolnych przy szkole, które najpierw znajdowały się w salach na parterze pierwszego budynku szkolnego, a później przy Placu Zwycięstwa 6. Organizatorem i pierwszym kierownikiem warsztatów był Arkadiusz Ułasiak¹³. Zarządzeniem Dyrekcji Okręgowej Szkolnictwa Zawodowego w Szczecinie i za zgodą władz Słupska 1 września 1951 r. szkoła przeniosła się do obiektu dawnego poniemieckiego Liceum Rolnego przy ul. gen. K. Świerczewskiego (późniejsza ul. Niedziałkowskiego 2), który objęła po zlikwidowanym Liceum Administracyjnym,

¹¹ *Ustawa o rozwoju systemu oświaty i wychowania w Polsce Ludowej*, Warszawa 1961; B. Wagner, *Strategia wychowawcza PRL*, Warszawa 2018, s. 54-58.

¹² J. Stępień, *Gospodarka i szkolnictwo...*, s. 72; M. Wierchnicki, *Rozwój szkolnictwa zawodowego...*, s. 7.

¹³ J. Stępień, *Gospodarka i szkolnictwo...*, s. 72-73; M. Wierchnicki, *Rozwój szkolnictwa zawodowego...*, s. 7.

zmieniając następnie nazwę na Zasadniczą Szkołę Metalową w Słupsku. Utworzono wówczas nowe kierunki kształcenia dla potrzeb Państwowej Komunikacji Samochodowej (profil samochodowy) oraz dla Fabryki Maszyn Rolniczych i Zakładu Mechanizacji Rolnictwa (ślusarz maszyn rolniczych i monter instalacji sanitarnych)¹⁴.

W 1946 r. z własnym wnioskiem do Izby Rzemieślniczej w Gdańsku o zorganizowanie szkoły zawodowej przy ul. Przemysłowej 10 w Słupsku wystąpił Powiatowy Związek Cechów. Ze względu na trudności finansowe jej otwarcie przesunięto w czasie, a słupscy rzemieślnicy kierowali swoich uczniów do kuratorskiej zawodowej szkoły doksztalającej¹⁵. Zarządy cechów doceniały znaczenie kształcenia uczniów i podnoszenia na wyższy poziom kwalifikacji zawodowych rzemieślników, dlatego w latach pięćdziesiątych XX w. powstał Zakład Doskonalenia Rzemiosła (późniejszy Zakład Doskonalenia Zawodowego), który przejął cały ciężar kształcenia i doskonalenia zawodowego rzemieślników¹⁶.

W 1947 r. Ministerstwo Przemysłu i Handlu – Departament Kadr i Szkolnictwa Zawodowego powołał w Słupsku szkołę zawodową o nazwie Państwowa Szkoła Przysposobienia Przemysłowego nr 34 dla rozwijającej się za sprawą rozbudowywanych Słupskich Fabryk Mebli branży drzewnej. Pierwszym dyrektorem placówki był Lucjan Warzyński – oficer Armii Polskiej na Zachodzie skierowany do pracy w Słupsku. Ze względu na trudności lokalowe nauka rozpoczęła się 1 września 1948 r., a siedzibą szkoły był popularny w Słupsku „okrągłak”, czyli budynek przy ul. Jaracza 18a. Zajęcia praktyczne uczniów, głównie młodych mężczyzn, odbywały się na terenie Słupskich Fabryk Mebli. Państwowa Szkoła Przysposobienia Przemysłowego nr 34 w Słupsku funkcjonowała do 1951 r. Ukończyło ją 952 absolwentów przygotowywanych do pracy w zawodzie stolarza. W dniu 1 września 1951 r. szkoła przyjęła nazwę Zasadnicza Szkoła Przemysłu Drzewnego w Słupsku o dwuletnim cyklu nauczania w zawodach: stolarz, tapicer i ślusarz urządzeń dla przemysłu drzewnego, a od 1 września 1960 r. placówka nazywała się Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 2 w Słupsku¹⁷. Przełom lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych XX w. to również intensywny okres budowy warsztatów szkolnych, które znalazły stałą siedzibę przy Pl. Dąbrowskiego w Słupsku, a ich długoletnim kierownikiem był Bernard Gzela (1953-1983). Nowoczesny park maszynowy warsztatów pozwolił na produkcję, o różnym stopniu trudności, mebli i innych wyrobów meblowych dla Przedsiębiorstwa Zaopatrzenia Szkół „CEZAS”, okolicznych Gminnych Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” i prawie wszystkich szkół

¹⁴ *Z kronik i roczników „Mechanika”...*, s. 6-32; Z. Szymański, *50-lecie Zespołu Szkół Mechanicznych w Słupsku*, „Informator Oświatowy” Biuletyn KO i ODN w Słupsku 1997, nr 4-6 (62-64), s. 61-63; M. Wierzchnicki, *Rozwój szkolnictwa zawodowego...*, s. 7.

¹⁵ M. Pietrusiewicz, *Rzemiosło słupskie w czterdziestoleciu PRL (1945-1985)*, Warszawa 1988, s. 45.

¹⁶ Więcej o działalności Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Słupsku w pracy *Zbiór materiałów obrazujących działalność Wojewódzkiego Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Słupsku w latach 1950-1975*, red. J. Smoliński, Warszawa 1975.

¹⁷ M. Wierzchnicki, *Rozwój szkolnictwa zawodowego...*, s. 7.

w województwie. Od 1955 r. funkcjonowało Technikum Przemysłu Drzewnego w Słupsku o czteroletnim cyklu kształcenia w specjalnościach: technik przemysłu drzewnego i technolog wyrobów z drewna, zaś w 1961 r. utworzono Technikum Przemysłu Drzewnego dla Pracujących po zasadniczej szkole zawodowej o trzyletnim cyklu nauczania¹⁸. Od 1961 r. siedzibą szkoły był budynek przy ul. Szymanowskiego 5 po zlikwidowanym Niższym Seminarium Duchownym w Słupsku. Wówczas w ofercie kształcenia zawodowego znalazły się nowe specjalności: technik drzewiarz, technolog wyrobów z drewna, stolarz, tapicer, stolarz-cieśla, malarz, instalator hydrauliki i wiele innych. W 1971 r. otworzono Zaoczne Technikum Przemysłu Drzewnego w Słupsku¹⁹, a od 1975 r. Średnie Studium Zawodowe nr 2 w Słupsku²⁰ o kierunku kształcenia drzewnym pod wspólnym kierownictwem z funkcjonującym Technikum Przemysłu Drzewnego w Słupsku przy ul. Szymanowskiego 5. W 1976 r. powstał zbiorczy Zespół Szkół Drzewnych w Słupsku²¹. W latach 1961-1993 obiekcie przy ul. Szymanowskiego 5 działały dwie szkoły – równolegle z Technikum Drzewnym funkcjonowało Technikum Budowlane. Obie kształciły młodzież i dorosłych²².

W roku 1947 w Słupsku funkcjonowało także Państwowe Gimnazjum Żeńskie Przemysłowo-Gospodarcze. Trzy lata później przemianowano je na Państwowe Liceum Przemysłu Gastronomicznego, w 1951 r. – czteroletnie Technikum Gastronomiczne podlegające bezpośrednio Ministerstwu Handlu Wewnętrznego, zaś w 1956 r. – pięcioletnie Technikum Gospodarcze. W roku szkolnym 1952/1953 przy szkole tej utworzono dwuletnią Zasadniczą Szkołę Gastronomiczną Ministerstwa Handlu Wewnętrznego, która ostatecznie przybrała nazwę Zasadnicza Szkoła Gastronomiczna²³.

Omawiając początki szkolnictwa resortowego w Słupsku, nie wolno zapominać o Państwowym Liceum Przemysłu Odzieżowego. W 1952 r. przekształcono go w Zasadniczą Szkołę Odzieżową, na bazie której następnie w 1960 r. uruchomiono Kursowy Ośrodek Doskonalenia Zawodowego²⁴.

¹⁸ Archiwum Państwowe w Koszalinie, Oddział w Słupsku (dalej: APK OS), zespół: Kuratorium Oświaty w Słupsku 1975-1998 (dalej: KO w Słupsku 1975-1998), sygn. nr 27/578/1/30, Zarządzenie nr C-III-SZ-4a/7/68 Kuratorium Koszalińskiego Okręgu Szkolnego w Koszalinie w sprawie powołania Technikum Przemysłu Drzewnego dla Pracujących w Słupsku na podbudowie zasadniczej szkoły zawodowej z 23 I 1968 r., k. 16.

¹⁹ Tamże, Zarządzenie nr C-IIa-014/20/71 Kuratorium Koszalińskiego Okręgu Szkolnego w Koszalinie w sprawie powołania Zaocznego Technikum Przemysłu Drzewnego w Słupsku z 16 IV 1971 r., k. 12.

²⁰ Tamże, Zarządzenie nr O-VI-022/20/75 Kuratorium Koszalińskiego Okręgu Szkolnego w Koszalinie w sprawie powołania Średniego Studium Zawodowego nr 2 w Słupsku z 15 V 1975 r., k. 11.

²¹ Tamże, Zarządzenie nr O-III-022/16/76 KOiW w Słupsku w sprawie utworzenia zbiorczego zakładu szkolnego o nazwie Zespół Szkół Drzewnych w Słupsku z 26 III 1976 r. k. 16; zob. *Zespół Szkół Drzewnych...*, s. 6-25.

²² *Zespół Szkół Drzewnych...*, s. 6-25.

²³ M. Wierchnicki, *Rozwój szkolnictwa zawodowego...*, s. 7.

²⁴ Tamże.

Powstawanie, a następnie zmiany organizacyjne przedstawionych powyżej pierwszych zawodowych szkół średnich można uznać za nieformalny początek kształtowania się szkolnictwa resortowego oraz ściśle ich powiązanie z zakładami pracy na terenie Słupska. W tym typie szkolnictwa w mieście wystąpiły te same tendencje rozwoju co w Polsce, z tym że odnotowano inną strukturę poszczególnych typów i rodzaju szkół.

Dalszy rozwój szkolnictwa zawodowego w Słupsku w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych XX w. uwarunkowany był dynamicznym powstawaniem zakładów przemysłowych oraz zapotrzebowaniem na wykwalifikowanych pracowników w rolnictwie, budownictwie, przemyśle lekkim, a także w innych branżach. Ustawą z 10 września 1956 r. zniesiony został CUSZ, a sprawy szkolnictwa zawodowego, należące do zakresu jego działalności oraz do kompetencji niektórych ministrów i centralnych zarządów, ponownie powierzono ministrowi oświaty. W imieniu ministra oświaty i wychowania w województwach szkoły zawodowe podległe CUSZ i niektórym resortom gospodarczym przejęte zostały przez wydziały edukacji wojewódzkich rad narodowych²⁵.

Zdaniem ówczesnych władz partyjnych dotychczasowy system szkolnictwa nie gwarantował jednak dostatecznego zaspokajania potrzeb kadrowych państwa. Nadal rozbudowy wymagało szkolnictwo zawodowe na poziomie średnim. Dlatego realizując wnioski z dyskusji wewnątrzpartyjnej oraz tworząc nowe możliwości kształcenia zawodowego młodzieży, 2 lipca 1958 r. uchwalono Ustawę o nauce zawodu, przyuczeniu do określonej pracy i warunkach zatrudnienia młodocianych w zakładach pracy²⁶. Całościową reformę ustroju szkolnego zapoczątkowała natomiast uchwała VII Plenum KC PZPR²⁷ zakładająca „dalszy systematyczny rozwój szkolnictwa zawodowego i podejmowanie działań w następujących kierunkach: 1. Szkolenia robotników dla przemysłu, w szczególności takich gałęzi jak: górnictwo, hutnictwo, przemysł budowy maszyn, budownictwo, przemysł chemiczny, przemysł lekki i spożywczy”²⁸. Osiągnięcie tak nakreślonego celu mogło nastąpić poprzez szybki rozwój szkół przyzakładowych, ponieważ zgodnie z późniejszymi zaleceniami Plenum KC PZPR z 1965 r.

²⁵ Mówił o tym: art. 2 i 3.1 Ustawy o przejęciu szkolnictwa zawodowego przez Ministra Oświaty z 10 IX 1956 r., Dz.U. PRL 1956, nr 41, poz. 186.

²⁶ Ustawa o nauce zawodu, przyuczeniu do określonej pracy i warunkach zatrudnienia młodocianych w zakładach pracy z 2 VII 1958 r., Dz.U. 1958, nr 45, poz. 226.

²⁷ Zob.: *Uchwała VII Plenum KC PZPR w sprawie reformy szkolnictwa podstawowego i średniego*, „Szkola Zawodowa” 1961, nr 2, s. 3-7; A. Suchowiecka, *System kształcenia zawodowego...*, s. 147; M. Pęcherski, M. Świątek, *Organizacja oświaty w Polsce w latach 1917-1977. Podstawowe akty prawne*, Warszawa 1978, s. 77 i 87; B. Potyrała, W. Szlufik, *Szkolnictwo ogólnokształcące na Ziemiach Zachodnich i Północnych w latach 1945-1970*, Warszawa i in. 1972, s. 43-44, za szczególnie istotny w dyskusji nad polityką oświatową i reformą systemu edukacji uznaje się referat Biura Politycznego KC PZPR zatytułowany „O reformie szkolnictwa podstawowego i średniego” przygotowany na VII Plenum KC PZPR, którego obrady toczyły się w dniach 20-21 I 1961 r.

²⁸ A. Suchowiecka, *System kształcenia zawodowego...*, s. 147-148.

prawie połowa uczniów szkół zawodowych uczęszczać miała do placówek przyzakładowych i międzyzakładowych²⁹. Powszechnie organizowano zasadnicze szkoły zawodowe zakładowe (tzw. szkoły przyzakładowe) oraz szkoły międzyzakładowe, przy czym zakłady przemysłowe były zainteresowane kształceniem kadr nie tylko na poziomie szkoły zasadniczej, ale również na poziomie średnim (technikum, średnie studium zawodowe, szkoła policealna). Finansowanie szkół odbywało się na podstawie Uchwały nr 394 Rady Ministrów z 13 grudnia 1962 r. w sprawie zasad finansowania szkół zawodowych przyzakładowych. Na bazie zasadniczych szkół zawodowych powstawały średnie szkoły zawodowe, w tym dla młodzieży pracującej. W szkołach zasadniczych młodzież trzy dni w tygodniu poświęcała nauce teoretycznej, a pozostałe trzy dni (obowiązywał sześciodniowy tydzień pracy)³⁰ praktyce zawodowej, najczęściej w zakładach pracy. Wdrażając reformę, wykorzystano okresowy spadek populacji młodzieży w wieku 14-17 lat, ponieważ od 1960 r. prognozowano wzrost liczebny tej grupy wiekowej, co wiązało się z koniecznością zapewnienia miejsc w szkołach. Nakreślona struktura szkolnictwa zawodowego wraz z rozwiązaniami organizacyjnymi zapisanymi w ustawie wystąpiła również na omawianym terenie.

W tym okresie w Słupsku typowymi szkołami przyzakładowymi były: Szkoła Przyzakładowa Słupskiej Fabryki Narzędzi Rolniczych, Szkoła Przyzakładowa Słupskich Zakładów Sprzętu Okrętowego, Szkoła Przyzakładowa PKS. Taką przyzakładową szkołę stanowiły również: Zasadnicza Szkoła Skórzana Północnych Zakładów Obuwia w Słupsku³¹, słupska „Kolejówka”, czyli Zasadnicza Szkoła Zawodowa Parowozowni Głównej (późniejszy Zespół Szkół Zawodowych PKP w Słupsku) oraz Zasadnicza Szkoła Budowlana dla Pracujących Słupskiego Przedsiębiorstwa Budowlanego³². Kadry medyczne o różnych specjalnościach uczyły się w funkcjonującej od 1964 r. Szkole Medycznej w Słupsku podlegającej resortowi zdrowia³³. Na potrzeby rolnictwa od 1952 r. kształciła Zasadnicza Szkoła Ogrodnicza i Technikum Rolnicze, przy czym sama

²⁹ Tamże.

³⁰ M.P. 1962, nr 88, poz. 412. Zob.: Dz.U. 1972, nr 29, poz. 203; Dz.U. 1973, nr 29, poz. 160. Wolne soboty były stopniowo wprowadzane na podstawie dekretu Rady Państwa. Pod koniec PRL władze komunistyczne zgodziły się na wszystkie wolne soboty.

³¹ APK OS, zespół: KO w Słupsku 1975-1998, sygn. nr 27/578/1/30, Zarządzenie nr 38/68 Ministerstwa Przemysłu Lekkiego, Biuro Kadr w sprawie powołania Zasadniczej Szkoły Skórzanej w Słupsku z 28 marca 1968 r., b.p.

³² *Z najnowszych dziejów Słupska i Ziemi Słupskiej 1945-1965*, red. K. Podolski, Poznań-Słupsk 1969, s. 299.

³³ W okresie powojennym szkoły kształcące na potrzeby służby zdrowia były organizowane przez Polski Czerwony Krzyż, od 1 I 1950 r. zostały przekazane pod nadzór Ministerstwa Zdrowia na mocy Uchwały Rady Ministrów w sprawie przejścia na własność Państwa szkół pielęgniarstwa, położnych i piastunek utrzymywanych przez stowarzyszenie „Polski Czerwony Krzyż”, Zakład Ubezpieczeń Społecznych, związki samorządu terytorialnego i inne osoby prawne z dnia 24 X 1949 r. Źródło: M.P. 1949, nr 83, poz. 1013.

organizacja kształcenia rolniczego była znacznie zróżnicowana. Od 1967 r. istniała też wielozawodowa Zasadnicza Szkoła Międzyzakładowa dla Pracujących w Słupsku³⁴.

W latach sześćdziesiątych XX w. Słupsk w województwie koszalińskim stał się największym ośrodkiem szkolnictwa zawodowego, które rozwijało się, podobnie jak i w całej Polsce, silniej aniżeli szkolnictwo ogólnokształcące. Na ogólną liczbę placówek zawodowych w całym Koszalińskim, wynoszącą w roku szkolnym 1963/1964 220, w Słupsku było ich aż 36³⁵. Sprzyjały temu postanowienia Ustawy z 15 lipca 1961 r., które doprecyzowały (uszczegółowiły) podział szkół średnich na ogólnokształcące i zawodowe, a także przychylność władz partyjnych oraz oświatowych województwa koszalińskiego³⁶. Planowany rozwój przemysłu prowadził w konsekwencji do istotnych zmian strukturalnych szkolnictwa zawodowego, co było zgodne z uchwałą VII Plenum KC PZPR³⁷, jak również utrwalenia takiego jego kształtu, aby zaspokajało ono wciąż rosnące potrzeby gospodarki miasta i regionu.

Za szczególnie ważne uznano kierowanie większości absolwentów szkół podstawowych na tor kształcenia na potrzeby przemysłu i niezapewniającego dostępu do szkół wyższych, co stanowiło wyraźny mankament Ustawy o rozwoju systemu oświaty i wychowania z 1961 r. oraz stały element dyskusji o kierunkach dalszej polityki oświatowej³⁸. Zaletą była drożność nowego ustroju szkolnego, ponieważ absolwenci szkół zasadniczych mogli podejmować naukę w średnich szkołach zawodowych dla dorosłych (pracujących). Nauka w szkołach średnich (liceach i technikach) kończyła się maturą dającą prawo do podjęcia studiów wyższych. Absolwenci zawodówek (szkół zasadniczych) mogli uzyskać maturę w trzyletnich szkołach średnich według programu „na podbudowie zasadniczej szkoły zawodowej”. Partnerami szkół w realizacji zadań dydaktyczno-wychowawczych pozostawali rodzice, organizacje młodzieżowe i społeczne oraz zakłady pracy³⁹.

Na wniosek słupskich zakładów pracy powstało w 1960 r. Zaoczne Technikum Mechaniczno-Elektryczne dla Pracujących oraz pięcioletnie Technikum Mechaniczne młodzieżowe o specjalnościach: technik mechanik budowy maszyn, technik obróbki skrawaniem i mechaniczno-elektrycznej, które Zarządzeniem nr SZ-2-0141-200/69 Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z 17 grudnia 1969 r. otrzymało wspólnie z Zasadniczą Szkołą Zawodową nr 1 w Słupsku imię Janka Krasickiego⁴⁰. Od 1976 r. szkoła funkcjonowała jako Zespół Szkół Mechanicznych im. J. Krasickiego w Słupsku.

³⁴ M. Wierchnicki, *Rozwój szkolnictwa zawodowego...*, s. 7.

³⁵ Tamże; *Szkolnictwo w województwie...*, s. 150.

³⁶ Dz.U. 1961, nr 32, poz. 160.

³⁷ *Uchwała VII Plenum KC PZPR...*

³⁸ Zob. C. Kupisiewicz, *O reformach szkolnych*, Warszawa 1999.

³⁹ Szerzej na ten temat: S. Wołoszyn, *Oświata i wychowanie w XX w.*, [w:] *Pedagogika*, t. I, red. Z. Kwieciński, B. Śliwierski, Warszawa 2005.

⁴⁰ Janek Krasicki (1919-1943) – pseudonim „Kazik”, działacz młodzieżowego ruchu komunistycznego, działacz Komsomołu we Lwowie, członek drugiej Grupy Inicjatywnej PPR i GL,

W 1965 r. Kuratorium Okręgu Szkolnego Koszalińskiego w Koszalinie podjęło decyzję o likwidacji Liceum Pedagogicznego w Słupsku przy ul. Partyzantów i utworzeniu w jego miejsce, po konsultacjach z ówczesnym dyrektorem Zakładu Energetycznego w Słupsku inż. Włodzimierzem Smalem i Komisją Oświaty Miejskiej Rady Narodowej w Słupsku, Technikum Elektrycznego. Widziano potrzebę kształcenia elektryków dla zakładów przemysłowych w mieście i regionie oraz wykorzystania dobrej bazy warsztatowej słupskich przedsiębiorstw. Ze względu jednak na katastrofalny stan techniczny budynku szkoły, a stąd konieczność przeniesienia jej do innego obiektu, słupskie władze oświatowe zwróciły się z propozycją do zakładów produkcyjnych, aby przyszły miastu z pomocą i wspólnym wysiłkiem finansowym wybudowały nowy budynek szkolny dla technikum. Na propozycję słupskich władz samorządowych oraz politycznych pozytywnie odpowiedziały: Fabryka Maszyn Rolniczych Agromet-Famarol, Słupskie Zakłady Sprzętu Okrętowego „Sezamor”, Fabryka Urządzeń Transportowych „SAFO”, Komunalne Przedsiębiorstwo Naprawy Autobusów (KAPENA), Zakład Energetyczny Słupsk, Zakłady Przemysłu Maszynowego Leśnictwa. Powstał Międzyzakładowy Zarząd Realizacji Inwestycji nadzorujący budowę nowej szkoły przy ul. Szczecińskiej i realizująca częściowo przedsięwzięcie Zasadnicza Szkoła Międzyzakładowa dla Pracujących w Słupsku. Budowę szkoły ukończono w 1967 r. Była to wspólna inwestycja sześciu wymienionych zakładów przemysłowych podległych czterem różnym ministerstwom⁴¹. W latach 1969-1972 placówka poszerzyła ofertę edukacyjną o nowe kierunki kształcenia zawodowego. Powstały nowe pracownie i obiekty szkolne (wybudowano internat, nową salę gimnastyczną) oraz rozbudowano budynek główny⁴². W technikum praktyczną naukę zawodu uczniowie pobierali w wydzielonych warsztatach szkolnych mieszczących się w obiektach patronackich zakładów pracy. W późniejszych latach liczba zakładów, gdzie odbywały się cotygodniowe warsztaty i praktyka zawodowa, wzrosła, ponieważ szkoła nawiązała współpracę z zakładami na południu kraju, w których uczniowie klas czwartych odbywali wyjazdowe miesięczne praktyki, doskonaląc swoje umiejętności zawodowe. Szkoła nosiła imię wybitnego naukowca, inżyniera Maksymiliana Tytusa Hubera⁴³.

organizator i przewodniczący Związku Walki Młodych, brał udział w zabójstwie Bolesława Mołojca, zastrzelony przez Niemców. Źródło: APK OS, zespół: KO w Słupsku 1975-1998, sygn. nr 27/578/1/30, Zarządzenie nr SZ2-0141-200/69 Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego dr. E. Zachajkiewicza w sprawie nadania Technikum Mechanicznemu w Słupsku imienia Janka Krasickiego z 17 XII 1969 r., k. 16.

⁴¹ J. Stępień, *Gospodarka i szkolnictwo...*, s. 74.

⁴² A. Obecny, *Przed 45-leciem. Nasza szkoła Technikum Elektryczne*, „Moje Miasto” 2009, nr 6 (146), s. 7; tenże, *40 lat Technikum Elektrycznego w Słupsku*, Słupsk 2006, s. 14.

⁴³ Maksymilian Tytus Huber (1872-1950) – absolwent Wydziału Inżynierii Szkoły Politechnicznej we Lwowie, inżynier mechanik, przedwojenny polski naukowiec (doktorat z teorii stykania się ciał sprężystych), rektor Politechniki Lwowskiej, w 1945 r. jeden z pierwszych organizatorów Politechniki Gdańskiej. Źródło: Archiwum Szkolne Zespołu Szkół „Elektryk” w Słupsku (AS ZS

Od 1976 r. funkcjonowała jako Zespół Szkół Zawodowych w Słupsku przy ul. Szczecińskiej 60, w skład którego wchodziły: Technikum Elektryczne młodzieżowe po SP, Technikum Elektryczne młodzieżowe po ZSZ, Zasadnicza Szkoła Zawodowa Słupskich Zakładów Sprzętu Okrętowego, Zasadnicza Szkoła Zawodowa Zakładu Energetycznego w Słupsku oraz Zasadnicza Szkoła Zawodowa Międzyzakładowa. Był to największy zespół szkół na terenie Słupska i jeden z największych w województwie słupskim.

Ze względu na specyfikę zawodową, tj. kształcenie kolejarzy, szerzej należy wspomnieć o szkole przyzakładowej, jaką stanowiła Zasadnicza Szkoła Zawodowa PKP w Słupsku⁴⁴, na bazie której powstało Technikum Kolejowe (1989 r.). Jej utworzenie wiązało się z brakami kadrowymi na różnych stanowiskach kolejowych w omawianym mieście, ale także na Pomorzu Zachodnim i Środkowym. Pomysłodawcą jej powstania był naczelnik słupskiej lokomotywni – inż. Stanisław Krypel⁴⁵. Początkowo szkoła mieściła się w obiektach szkoły kuratorskiej przy ul. Niedziałkowskiego 2, później w słupskim Domu Kultury Kolejarka, a od 1973 r. w nowo wybudowanym przy udziale kolejarzy i młodzieży obiekcie przy ul. B. Krzywoustego 6. W latach 1973-1993 szkoła zasadnicza kształciła na potrzeby Wagonowni, Parowozowni, a po reorganizacji i zmianie nazwy jednostek kolejowych – Lokomotywni, Stacji oraz Zakładów Naprawczych Taboru Kolejowego. Warsztaty dla uczącej się młodzieży zabezpieczały w całości służby kolejowe. Uczniowie traktowani byli jako młodociani pracownicy służb kolejowych. Otrzymywali z tego tytułu pełne umundurowanie, 12 bezpłatnych biletów PKP, 80% zniżkę na pozostałe przejazdy na terenie kraju i ekwiwalent za węgiel. Na jubileusz 15-lecia szkoły w 1976 r. ufundowano placówkę sztandar z wyhaftowanymi słowami: *Ojczyzna. Socjalizm. Nauka. Praca*. Po zmianach politycznych w Polsce w 1989 r. z inicjatywy nauczycieli Krystyny Reckiej, Hanny Ignatowicz i Wojciecha Gajewskiego słupskie siostry klaryski usunęły wyhaftowane słowo *socjalizm*, a wizerunek godła państwowego – Orzeł, otrzymał koronę⁴⁶. Uczniowie szkoły kolejowej jako pracownicy PKP byli świadkami ważnych wydarzeń z lat osiemnastu i dziewiętnastu XX w., które znacząco wpłynęły na sytuację w kraju, jak i w samej placówce. Od 30 maja do 1 czerwca 1981 r. na terenie szkoły odbyło się I Walne Zebranie Delegatów Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” Regionu Słupskiego (uczestniczyło w nim 414 delegatów reprezentujących

„Elektryk”), zespół: Zespół Szkół Zawodowych nr 1 w Słupsku (ZSZ nr 1 w Słupsku), *Kronika szkolna*, b.p.; A. Obecny, *40 lat Technikum Elektrycznego...*, s. 11.

⁴⁴ APK OS, zespół: ZSZ PKP w Słupsku, Zarządzenie nr 94 Ministra Komunikacji w sprawie otwarcia Zasadniczej Szkoły Zawodowej dla Pracujących PKP Lokomotywni Głównej w Słupsku z 21 VII 1961 r., b.p.; Dz.U. Ministerstwa Komunikacji z 10 VIII 1961 r., nr 41, poz. 260.

⁴⁵ L. Bałazy, T. Bałazy, *Informator. XXXV lat (1961-1996) Zespołu Szkół Zawodowych PKP w Słupsku*, Słupsk 1997, s. 6; T. Martychewicz, *Szkoła dla żelaznych szlaków*, „Zbliżenia” 1981, nr 43 (99), s. 9.

⁴⁶ W. Gajewski, *Od „Kolejówki” do V Liceum...*, s. 131-132.

około 80 tys. członków⁴⁷) oraz strajk głodowy kolejarzy. W kronice szkolnej zachował się wpis Lecha Wałęsy, który pojawił się wśród strajkujących kolejarzy w Słupsku w 1990 r.: „Ludzie strajkują wtedy, gdy osiągają najwyższy poziom bezradności. Nie wolno ich potępiać, zanim nie przeanalizuje się przyczyn protestu”⁴⁸.

W 1989 r. dzięki staraniom dyrektora szkoły Ładysława Jagody powołano do życia Technikum Kolejowe dzienne⁴⁹. Jego organem prowadzącym był Minister Transportu, Żeglugi i Łączności z zastrzeżeniem roli koordynacyjnej Kuratora Oświaty i Wychowania w Słupsku (KOiW). Akt utworzenia nowej szkoły podpisali podsekretarz stanu dr Franciszek Adam Wielądek oraz Kurator Oświaty i Wychowania w Słupsku Bronisław Piekarski⁵⁰. W technikum dziennym przedmiotów zawodowych uczyli nauczyciele specjaliści – praktycy kolejowi i drogowi, ponieważ w kolejnych latach młodzież kształciła się również w klasach o specjalnościach: drogi i mosty kołowe, drogi i mosty kolejowe, technik transportu kolejowego oraz maszyn i urządzeń drogowych⁵¹. W Technikum Kolejowym w Słupsku uczyła się młodzież średnio zdolna, rekrutująca się z całego powiatu, ale tym, co ją szczególnie wyróżniało, było ogromne zaangażowanie zawodowe.

W omawianym okresie w słupskiej szkole kolejowej funkcjonowały w różnym systemie organizacyjnym: Zaoczne Technikum Kolejowe w Bydgoszczy, Filia w Słupsku (1959-1994)⁵², Zasadnicza Szkoła Zawodowa dla Pracujących PKP Lokomotywni Głównej w Słupsku (1961-1984)⁵³, Policealne Studium Zawodowe PKP w Słupsku (1978-1985)⁵⁴, Średnie Studium Zawodowe PKP w Słupsku (1979-1994)⁵⁵. W 1979 r. utworzono zbiorczy zakład szkolny: Zespół Szkół Kolejowych Ministerstwa

⁴⁷ Tamże, s. 33; szerzej na ten temat: M. Kowalski, *Delegat z magnetofonem*, „Głos Pomorza” 2008, nr 239 (534).

⁴⁸ Archiwum Szkolne V Liceum Ogólnokształcącego im. Zbigniewa Herberta w Słupsku (dalej: AS V LO im. Z. Herberta w Słupsku), zespół: Zespół Szkół Zawodowych Polskich Kolei Państwowych w Słupsku (ZSZ PKP w Słupsku), *Kronika szkolna ZSZ PKP w Słupsku*, b.p.

⁴⁹ APK OS, zespół: KO w Słupsku 1975-1998, sygn. nr 27/578/1/30, Akt nr KOS/4-1321-78/88 utworzenia szkoły Technikum Kolejowe w Słupsku, b.p.

⁵⁰ Tamże.

⁵¹ W. Gajewski, *Od „Kolejówki” do V Liceum...*, s. 77.

⁵² Tamże.

⁵³ AS V LO im. Z. Herberta w Słupsku, zespół: ZSZ PKP w Słupsku, Zarządzenie nr 94 Ministra Komunikacji w sprawie otwarcia Zasadniczej Szkoły Zawodowej dla Pracujących PKP Lokomotywni w Słupsku z 21 VII 1961 r., Dz.U. Ministerstwa Komunikacji z 10 VIII 1961 r., nr 41, poz. 260.

⁵⁴ APK OS, zespół: KO w Słupsku 1975-1998, sygn. nr 27/578/1/38, Decyzja nr 8/0/78 KOiW w Słupsku w sprawie powołania Policealnego Studium Zawodowego Przyszkolowego PKP Lokomotywni w Słupsku z 18 IV 1978 r., b.p.

⁵⁵ Tamże, sygn. nr 27/578/1/39, Decyzja nr 18/0/79 KOiW w Słupsku w sprawie otwarcia Średniego Studium Zawodowego PKP w Słupsku w Zespole Szkół Kolejowych Ministerstwa Komunikacji z 14 IV 1979 r., k. 29.

Komunikacji w Słupsku⁵⁶. W 1983 r. zmieniono nazwę na Zespół Szkół Zawodowych PKP przy ul. B. Krzywoustego 6 w Słupsku⁵⁷, w 1984 r. na Zespół Szkół Zawodowych PKP w Słupsku⁵⁸, zaś w 1989 r. utworzono Technikum Kolejowe w Słupsku⁵⁹ młodzieżowe na podbudowie szkoły podstawowej (1989-2001).

Odpowiedź na szybko rozwijające się budownictwo mieszkaniowe na terenie powiatu i miasta na początku lat sześćdziesiątych XX w. stanowiło utworzenie szkoły budowlanej. Od 1 września 1962 r. funkcjonowała Zasadnicza Szkoła Przyzakładowa dla Pracujących Koszalińskiego Przedsiębiorstwa Budownictwa w Słupsku przy ul. Grottgera, będąca filią szkoły koszalińskiej o tym samym profilu, kierowana przez Włodzimierza Stolarskiego⁶⁰. Następnie 11 lipca 1963 r. decyzją Ministra Budownictwa i Materiałów Budowlanych szkołę, jako już samodzielną placówkę – Zasadniczą Szkołę Budowlaną dla Pracujących, przekazano Słupskiemu Przedsiębiorstwu Budownictwa (SPB)⁶¹. Otrzymała ona samodzielny budynek z internatem przy ul. Sobieskiego oraz zgody na prowadzenie klas przez Technikum Budowlane dla Pracujących w Słupsku⁶² o trzyletnim cyklu kształcenia i specjalnościach: budownictwo ogólne, meblarstwo i technologia wyrobów z drewna oraz na funkcjonowanie Policealnego Studium Zawodowego dla Pracujących SPB w Słupsku⁶³. W 1975 r. szkoła otrzymała

⁵⁶ Tamże, Decyzja nr 21/0/79 KOiW w Słupsku w sprawie utworzenia zbiorczego zakładu szkolnego pod nazwą Zespół Szkół Kolejowych Ministerstwa Komunikacji z 25 V 1979 r., k. 35.

⁵⁷ AS V LO im. Z. Herberta w Słupsku, zespół: ZSZ PKP w Słupsku, Zarządzenie nr 33/83 Naczelnego Dyrektora Pomorskiego Okręgu Kolei Państwowych w Szczecinie w sprawie utworzenia Zespołu Szkół Zawodowych PKP w Słupsku z 27 IX 1983 r., b.p.

⁵⁸ Tamże, Zarządzenie nr 20/84 Ministra Komunikacji w sprawie zmiany nazwy szkół zawodowych prowadzonych przez resort komunikacji z 9 III 1984 r., b.p.

⁵⁹ Zob. Dz.U. 1985, nr 43, poz. 206, Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie prowadzenia i utrzymywania szkół i innych placówek poza systemem rad narodowych z 19 VIII 1985 r. Decyzja Ministra Transportu, Żeglugi i Łączności została wydana na podstawie § 6 ust. 1 rozporządzenia.

⁶⁰ Włodzimierz Wojciech Stolarski (1919-b.d.), wykształcenie wyższe techniczne (Politechnika Szczecińska, 1962), odznaczony Krzyżem Walecznych (1939) oraz odznaczeniami komunistycznymi (m.in. Gwiazdą Przodownika Pracy, 1952), organizator i pierwszy dyrektor Zasadniczej Szkoły Przyzakładowej dla Pracujących Koszalińskiego Przedsiębiorstwa Budownictwa w Słupsku przy ul. Grottgera. Źródło: Archiwum Szkolne Zespołu Szkół Budowlanych i Kształcenia Ustawicznego w Słupsku (AS ZSBiKU w Słupsku), sygn. nr 1/436, *Teczka akt osobowych*, k. 1-2.

⁶¹ APK OS, zespół: KO w Słupsku 1975-1998, sygn. nr 27/578/1/30, Zarządzenie nr 134/63 Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych w sprawie otwarcia Zasadniczej Szkoły Budowlanej dla Pracujących Słupskiego Przedsiębiorstwa Budowlanego w Słupsku z 11 VII 1963 r., b.p.

⁶² Tamże, Zarządzenie nr SZ-2-11/136/63 Ministra Oświaty w sprawie otwarcia Technikum Budowlanego w Słupsku z 2 VIII 1963 r., k. 19-21.

⁶³ Tamże, Zarządzenie nr C-III-Sz-4a/7/68 Kuratorium Koszalińskiego Okręgu Szkolnego w Koszalinie w sprawie utworzenia Policealnego Studium Zawodowego dla Pracujących w Słupsku z 23 I 1968 r., k. 20-22.

sztandar ufundowany przez załogę SPB w Słupsku i imię Marcelego Nowotki⁶⁴, aby, jak zanotowano w kronice szkolnej: „właściwie oddziaływać na młodzież i społeczeństwo, w tym trudnym okresie, aby zmobilizować młodzież do życia politycznego, wskazywać jej najistotniejsze cele i zadania demokratycznego i socjalistycznego państwa”⁶⁵. Zbiorczy zakład szkolny powołany został w 1979 r. pod nazwą Zespół Szkół Budowlanych Ministerstwa Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych⁶⁶. Nadal też nosił imię Marcelego Nowotki – potwierdzenie nadania imienia odbyło się decyzją nr 21/88 KOiW w Słupsku⁶⁷. W strukturze organizacyjnej szkoły funkcjonowało także średnie studium zawodowe⁶⁸. W 1991 r. SPB przekazało szkołę Skarbowi Państwa, a 17 stycznia 1992 r. szkoła przeszła pod zarząd Kuratorium Oświaty w Słupsku (KO w Słupsku).

W 1964 r. utworzono na terenie Słupska Zasadniczą Szkołę Obuwniczą przy ul. Sienkiewicza 19 z myślą, aby stała się zapleczem kadrowym dla powstającej w latach 1966-1969 dużej fabryki obuwia – Północnych Zakładów Przemysłu Skórzanego „Alka” (PZPS „Alka”). Obok młodzieżowej szkoły zasadniczej powołano trzyletnie Technikum Przemysłu Skórzanego dla Pracujących. W trakcie starań o poszerzenie oferty kształcenia i otwarcia technikum młodzieżowego na potrzeby szkoły wzniesiono obiekt przy ul. Grotgiera 13 zlokalizowany w sąsiedztwie fabryki⁶⁹. W uzasadnieniu otwarcia tej placówki kierowanym do Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego w Warszawie wicekurator Koszalińskiego Okręgu Szkolnego w Koszalinie Tomasz Szrubka pisał: „W Słupsku realizuje się 60 mln inwestycję Północne Zakłady Obuwia

⁶⁴ Tamże, Zarządzenie nr 1/75 Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych w sprawie nadania ZSB dla Pracujących SPB w Słupsku imienia Marcelego Nowotki z 11 I 1975 r., b.p. Marceli Nowotko (1893-1942) – właściwie Marceli Nowotka, działacz komunistyczny, członek KPP i WKP(b), I sekretarz KC PPR, pseudonim okupacyjny: Marian, Stary, zastrzelony w Warszawie w okolicznościach do końca niewyjaśnionych. Zob. *Słownik historii Polski*, Warszawa 1973, s. 275.

⁶⁵ AS ZSBiKU w Słupsku, *Kronika szkolna*, b.p.

⁶⁶ APK OS, zespół: KO w Słupsku 1975-1998, sygn. nr 27/578/1/39, Decyzja nr 22/0/79 KOiW w Słupsku w sprawie utworzenia zbiorczego zakładu szkolnego o nazwie Zespół Szkół Budowlanych Ministerstwa Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych im. Marcelego Nowotki z 24 VIII 1979 r., k. 37-39.

⁶⁷ Tamże, sygn. nr 27/578/1/30, Decyzja KOiW w Słupsku w sprawie nadania imienia Marcelego Nowotki Zespołowi Szkół Budowlanych Ministerstwa Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych w Słupsku z 1 IX 1988 r., k. 37-39.

⁶⁸ Tamże, sygn. nr 27/578/1/39, Zarządzenie nr 8/0/80 KOiW w Słupsku w sprawie powołania Średniego Studium Zawodowego Kombinat Budownictwa Ogólnego w Słupsku w Zespole Szkół Budowlanych Ministerstwa Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych im. Marcelego Nowotki w Słupsku z 21 V 1980 r., k. 107-109.

⁶⁹ W 1967 r. (1 czerwca) wmurowano kamień węgielny pod budynek szkolny, a już 1 IX 1968 r. poprowadzono pierwsze zajęcia lekcyjne. Placówka funkcjonowała jako szkoła przykładowa Północnych Zakładów Przemysłu Skórzanego „Alka” w Słupsku. Pierwszym dyrektorem był Franciszek Wazacz. Źródło: Wspomnienia Mariana Orłowicza, *Moja Szkoła*, „Moje Miasto” 2015, nr 11, s. 6-11.

w Słupsku. Władze miejskie i kierownictwo zakładów zwróciło się z prośbą do kuratorium o przygotowanie średniej kadry technicznej w specjalności obuwnictwa. Perspektywiczny plan zatrudnienia techników obuwnictwa w wyżej wymienionych zakładach przewiduje na lata 1968-1975 około 100 rocznie⁷⁰. Po uruchomieniu fabryki warsztaty szkolne funkcjonowały bezpośrednio na terenie zakładu. Później praktyki uczniowie odbywali w wydzielonych warsztatach szkolnych. Instruktorzy praktycznej nauki zawodu, mimo że na etatach zakładu, byli pełnoprawnymi członkami rady pedagogicznej szkoły⁷¹. W 1973 r. Kuratorium Koszalińskiego Okręgu Szkolnego w Koszalinie otworzyło Policealne Studium Zawodowe Zaoczne w Słupsku kształcące w specjalnościach: obuwnictwo przemysłowe, w zawodzie: technik technologii obuwia, a 1975 r., już na wniosek dyrektora Zasadniczej Szkoły Skórzanej w Słupsku Mieczysława Brodała, KOiW w Słupsku w porozumieniu z Ministerstwem Przemysłu Chemicznego i Lekkiego – Średnie Studium Zawodowe PZPS „Alka” w Słupsku. W 1979 r. decyzją nr 5/OŚW/79 KOiW w Słupsku Mariana Orłowicza utworzono Technikum Przemysłu Skórzanego w Słupsku przy ul. Grotgiera 13. Szkoła wchodziła w skład Zespołu Szkół Skórzanych Ministerstwa Przemysłu Chemicznego i Lekkiego. Kształciła w zawodzie garbarstwo i futrzarstwo na podbudowie programowej szkoły podstawowej⁷². Utworzenie technikum odbyło się na wniosek dyrektora PZPS „Alka” w Słupsku inż. Stanisława Skrobata, w porozumieniu z Ministerstwem Przemysłu Chemicznego i Lekkiego oraz Ministerstwem Oświaty i Wychowania. We wniosku o otwarcie tej placówki napisano, iż „szkoła posiada osiem pracowni przedmiotowych, w tym trzy zawodowe (do rysunku technicznego, chemii i materiałoznawstwa, technologii [...], praktykę zawodową zapewniają garbarnie: Dębica Kaszubska i Kępice oraz zaspokoi potrzeby kadrowe ze średnim technicznym wykształceniem dla PZPS »Alka«⁷³. Szkoła do 1992 r. funkcjonowała jako przyzakładowa, przechodząc następnie pod zarząd KO w Słupsku.

Sejm PRL, realizując uchwałę VII Plenum KC PZPR, przyjął 15 lipca 1961 r. Ustawę o rozwoju systemu oświaty i wychowania, która wprowadzała nowy ustrój szkolny oraz wyraźne sprofilowanie zawodowe szkół, a także dalsze zmiany strukturalne⁷⁴. Powstały szkoły zawodowe kształcące wykwalifikowanych pracowników na podbudowie ośmioletniej szkoły podstawowej (szkoły przysposobienia rolniczego, zasadnicze szkoły zawodowe, technika i licea zawodowe) oraz zasadnicze szkoły

⁷⁰ APK OS, zespół: KO w Słupsku 1975-1998, sygn. nr 27/578/1/30, Pismo nr C-III-Sz-4a/52/67 dot. otwarcia Technikum Obuwniczego w Słupsku [zachowano oryginalną pisownię nazwy szkoły], b.p.

⁷¹ M. Orłowicz, *Moja Szkoła...*, s. 6-11.

⁷² Archiwum Szkolne Zespołu Szkół Skórzanych w Słupsku (AS ZSS w Słupsku), zespół: Zespół Szkół Skórzanych w Słupsku, *Kronika Zasadniczej Szkoły Skórzanej w Słupsku* 1968 r. (depozyt), b.p.

⁷³ APK OS, zespół: KO w Słupsku 1975-1998, sygn. nr 27/578/1/30, Wniosek dyrektora PZPS „Alka” w Słupsku o otwarcie szkoły zawodowej z 30 XII 1987 r., k. 24-26.

⁷⁴ Dz.U. 1961, nr 32, poz. 160.

zawodowe kształcące robotników wykwalifikowanych bez wykształcenia średniego. Zasadnicze szkoły zawodowe organizowane były jako samodzielne jednostki oświatowe lub jako szkoły istniejące przy zakładach pracy. Kandydaci ze świadectwem ukończenia szkoły podstawowej kształcili się w dwu- lub trzyletnim toku nauki w zależności od specjalności, którą wybrali, a szkolenie praktyczne zapewniały zakłady pracy lub warsztaty szkolne⁷⁵.

Na terenie Słupska, w miarę powstawania i rozwoju dużych zakładów przemysłowych, ambicją władz było zróżnicowanie (zarówno organizacyjne, jak i programowe) szkolnictwa zawodowego, w tym również zasad funkcjonowania szkół resortowych (przykładowych). Jednocześnie trzeba pamiętać, iż w tym okresie system szkolnictwa zawodowego w Polsce został poddany krytyce. W „Raporcie o stanie oświaty w PRL” zespół ekspertów pracujący pod kierunkiem prof. Jana Szczepańskiego wskazywał „na przeciążone programy i podręczniki, tradycyjne metody nauczania, przestarzałe wyposażenie warsztatów szkolnych i laboratoriów”⁷⁶, a także brak „wśród absolwentów szkół zawodowych umiejętności stosowania nabytej wiedzy w praktyce, a wśród absolwentów techników brak umiejętności współpracy z innymi ludźmi oraz nieznanomość rzeczywistych warunków pracy”⁷⁷. Co prawda eksperci podkreślili znaczenie szkół zawodowych, szczególnie przykładowych, zapewniających dobre przygotowanie zawodowe, ale jednocześnie wytknęli ich braki, tj. znaczne rozproszenie w skali kraju, podział na zbyt małe jednostki organizacyjne oraz dostosowanie do potrzeb jednego zakładu pracy (w Słupsku tak było w przypadku szkoły kolejowej kształcącej tylko na potrzeby PKP i szkoły skórzanej przygotowującej kadry dla PZPS „Alka”)⁷⁸. Twórcy raportu wskazywali również na znaczenie zakładów pracy w stwarzaniu właściwych warunków do realizacji praktycznej nauki zawodu, praktyk i staży. Problemy opisane w „Raporcie” prof. J. Szczepańskiego, szczególnie pod względem wyposażenia warsztatów szkolnych czy dysproporcji w pokryciu zapotrzebowania gospodarki na robotników kwalifikowanych, niedostatecznym rozwoju zasadniczego szkolnictwa usługowego, niedostosowaniu profili kształcenia do zmian w przemyśle i zbyt wąskiej specjalizacji absolwentów, występowały w szkołach zawodowych na terenie omawianego miasta. Tym, co wyróżniało szkolnictwo zawodowe w Słupsku, była przede wszystkim chęć zaspokajania potrzeb gospodarki, zmiany strukturalne, które przebiegały nieco odmiennie niż w innych ośrodkach województwa czy kraju, stopniowe odchodzenie od form nauczania na poziomie zasadniczym na rzecz tworzenia nowej sieci szkół, w tym pomaturalnych zawodowych. Brano pod uwagę konieczność powiązania w przyszłości polityki oświatowej z sytuacją demograficzną.

⁷⁵ *Uchwała VII Plenum KC PZPR...*, s. 3-7; M. Godlewski, *Zadania szkolnictwa zawodowego na lata 1961-1965*, „Szkoła Zawodowa” 1961, nr 2, s. 11-17; A. Suchowiecka, *System kształcenia zawodowego...*, s. 147-148.

⁷⁶ *Edukacja zawodowa w Polsce*, opr. zb., Warszawa 1990, s. 172-173.

⁷⁷ Tamże.

⁷⁸ Tamże.

Nie bez wpływu na rozwój szkolnictwa było również pojawianie się zmienionych przepisów prawnych⁷⁹.

W szkolnictwie resortowym (przyszkolowym) ważną kwestię stanowiły sprawy zatrudniania młodocianych regulowane przepisami Ustawy z 26 czerwca 1974 r. *Kodeks pracy* (Dz.U. 1974, nr 24). Wynikało z nich, iż pracownikiem młodocianym była osoba, która ukończyła 15 lat, a nie przekroczyła 18, oraz że młodociany nieposiadający kwalifikacji zawodowych mógł być zatrudniony tylko w celu przygotowania zawodowego, a to przygotowanie powinno odbywać się w uspołecznionych i nieuspołecznionych lub rzemieślniczych zakładach pracy w formie nauki zawodu czy też przyuczenia do określonych prac. Oprócz *Kodeksu pracy* zatrudnianie i kształcenie młodocianych regulowały Rozporządzenia Ministra Pracy, Płacy i Spraw Socjalnych w sprawie nauki zawodu i przyuczenia do wykonywania prac przez młodocianych w rzemieślniczych zakładach pracy z późniejszymi zmianami z 30 grudnia 1974 r. oraz Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie przygotowania zawodowego młodocianych w uspołecznionych zakładach pracy i ich wynagrodzenia z 12 października 1989 roku⁸⁰. Natomiast Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie organizowania

⁷⁹ Do najważniejszych przepisów prawnych regulujących funkcjonowanie szkolnictwa zawodowego, w tym resortowego (przyszkolowego) należały: Dz.Urz. MOiW 1974, nr 2, poz. 12, Zarządzenie w sprawie zmian w nomenklaturze zawodów i specjalności, do których przygotowują szkoły zawodowe z 25 stycznia 1974 r.; Dz.Urz. MOiW 1974, nr 4, poz. 23, Zarządzenie w sprawie planów i programów nauczania obowiązujących w szkołach zawodowych dla niepracujących i pracujących z 18 marca 1974 r.; Dz.Urz. MOiW 1975, nr 11, poz. 114, Zarządzenie w sprawie organizowania szkół przysposabiających do zawodu z 28 listopada 1975 r.; Dz.Urz. MOiW 1976, nr 7, poz. 50, Zarządzenie w sprawie zaopatrywania przedszkoli, liceów ogólnokształcących i szkół zawodowych w pomoce naukowe i sprzęt z 26 maja 1976 r.; Dz.Urz. MOiW 1976, nr 10, poz. 79, Zarządzenie w sprawie organizacji zasadniczych szkół zawodowych i zasadniczych szkół zawodowych przyszkolowych z 14 października 1976 r.; Dz.Urz. MOiW 1977, nr 2, poz. 16, Zarządzenie w sprawie zmian w nomenklaturze zawodów i specjalności, do których przygotowują szkoły zawodowe z 16 lutego 1977 r.; Dz.Urz. MOiW 1977, nr 3, poz. 20, Zarządzenie w sprawie planów i programów nauczania obowiązujących w szkołach zawodowych dla młodzieży niepracującej i dla młodocianych pracowników raz w ośrodkach kształcenia zawodowego z 25 stycznia 1977 r.; Dz.Urz. MOiW 1977, nr 7, poz. 52, Zarządzenie w sprawie prowadzenia szkół zawodowych przez zakłady pracy oraz zasad otwierania, przekształcania i likwidacji szkół zawodowych z 16 lipca 1977 r.; Dz.Urz. MOiW 1979, nr 2, poz. 9, Zarządzenie w sprawie organizacji średnich szkół zawodowych (liceum zawodowego, technikum zawodowego i liceum ekonomicznego, księgarskiego, medycznego oraz policealnego studium zawodowego) z 29 grudnia 1978 r.; Dz.Urz. MOiW 1979, nr 7, poz. 48, Zarządzenie zmieniające zarządzenie w sprawie planów i programów nauczania obowiązujących w szkołach zawodowych dla młodzieży niepracującej i dla młodocianych pracowników raz w ośrodkach kształcenia zawodowego z 31 sierpnia 1979 r. Źródło: A. Suchowiecka, *System kształcenia zawodowego...*, s. 157.

⁸⁰ Dz.U. 1974, nr 51, poz. 335; Dz.U. 1988, nr 17, 130; Dz.U. 1988, nr 32, poz. 237 oraz Dz.U. 1989, nr 56, poz. 332, Dz.U. 1990, nr 60, poz. 346 i Dz.U. 1990, nr 66, poz. 332.

i finansowania praktycznej nauki zawodu z 16 września 1985 roku⁸¹ wskazywało na konieczność ustalenia miejsc do odbywania praktycznej nauki zawodu uczniów oraz zapewnienia warunków do realizacji programów tej nauki przez odpowiedzialne organy i jednostki organizacyjne prowadzące szkoły zawodowe.

W chwili powstania województwa słupskiego w 1975 r. sieć szkolnictwa zawodowego odpowiadała gęstości zaludnienia oraz potrzebom konkretnych miast, zwłaszcza jego stolicy – Słupska⁸². Na podstawie danych KOiW można stwierdzić, iż w pierwszych latach po utworzeniu tego województwa liczba zbiorczych zakładów szkolnych, czyli zespołów szkół łączących w ramach tej samej dyrekcji kilka placówek na terenie Słupska, wynosiła dziesięć, w tym pięć szkół resortowych⁸³. Miasto to nadal pełniło funkcję ważnego centrum kształcenia zawodowego. W kolejnych latach w działaniach KOiW w Słupsku istotne były prace nad przygotowaniem warunków dla wdrożenia założeń reformy przygotowanej przez Ministerstwo Oświaty, współpraca z Wydziałem Zatrudnienia i Spraw Socjalnych oraz Komisją Planowania Urzędu Wojewódzkiego w Słupsku, a także stwarzanie odpowiednich warunków materialnych i kadrowych w oświacie. Realizacja tej ostatniej kwestii napotykała spore trudności wynikające z wprowadzonego 13 grudnia 1981 r. stanu wojennego oraz narastającego kryzysu gospodarczego⁸⁴.

W dniu 26 stycznia 1982 r. Sejm PRL podjął uchwałę o wstrzymaniu reformy strukturalnej systemu edukacji narodowej⁸⁵. Jednocześnie dało się zauważyć pierwsze oznaki zbliżającego się niżu demograficznego, kiedy część szkół średnich zawodowych nie wykonała planu naboru. Za pozytywne należy uznać stopniowe zmniejszenie liczebności w oddziałach większości szkół do 25-30 uczniów, wzrost popularności zasadniczych szkół zawodowych i kształcenia zawodowego na poziomie technikum przy jednoczesnym spadku zainteresowania liceami ogólnokształcącymi. Szkolnictwo zawodowe, w tym również to resortowe (przyzakładowe), nie odpowiadało jednak zapotrzebowaniu podstawowych gałęzi przemysłu na przygotowywanie szerokoprofilowe młodzieży i wymagało zmian organizacyjnych. Nieznaczna poprawa

⁸¹ Dz.U. 1985, nr 52, poz. 268; Dz.U. 1990, nr 29, poz. 203 oraz Dz.U. 1990, nr 57, poz. 337.

⁸² Archiwum Akt Nowych w Warszawie (dalej: AAN w Warszawie), zespół: Wydział Organizacyjny Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Warszawie Wydz. Org. KC PZPR w Warszawie), sygn. nr 2/XII-3955/0, Informacja KOiW w Słupsku o przygotowaniu placówek oświatowych w województwie słupskim do rozpoczęcia roku szkolnego 1977/1978 kierowana do Wydziału Organizacyjnego KC PZPR w Warszawie, sierpień 1977 r., k. 6-7.

⁸³ APK OS, zespół: WRN w Słupsku 1975-1990, KWOiK – plany, sprawozdania i protokoły, sygn. nr 27/270/0, Sieć szkolnictwa zawodowego w województwie słupskim w roku szkolnym 1976/1977 według stanu na 1 X 1976 r., k. 245; tamże, Sieć szkolnictwa zawodowego w województwie słupskim w latach 1976-1980 (zestawienie zbiorcze), k. 241.

⁸⁴ APK OS, zespół: WRN w Słupsku 1975-1990, KWOiK – plany, sprawozdania i protokoły, sygn. nr 27/270/0, Sieć szkolnictwa zawodowego w województwie słupskim w roku..., k. 245.

⁸⁵ Zob. M.P. 1982, nr 5, poz. 21.

sytuacji w średnim szkolnictwie zawodowym nastąpiła dopiero w drugiej połowie lat osiemdziesiątych XX w., kiedy ruszyły ministerialne prace nad wdrażaniem nowej koncepcji kształcenia zawodowego, w której jednym z ważniejszych elementów była współpraca zakładów pracy ze szkołami zawodowymi i warsztatami szkolnymi, ale rozumiana inaczej niż dotychczas. Podpisywane umowy patronackie umożliwiały należytą organizację procesu dydaktyczno-wychowawczego szkół, wykorzystanie kadry specjalistycznej zakładów pracy do nauczania przedmiotów zawodowych, polepszenie wyposażenia technicznego i materiałowego warsztatów szkolnych oraz pracowni, włączenia do procesu nauczania (szczególnie techników) treści wynikających z postępu technicznego, a także zatrudniania absolwentów w poszczególnych zakładach pracy. Przy okazji wspierano szkoły w przygotowaniu uroczystości o charakterze wychowawczym, sportowym i kulturalnym lub organizowano wspólne imprezy dla uczniów i pracowników zakładów.

Baza szkolnictwa zawodowego końca lat osiemdziesiątych XX w. nie była w stanie pomieścić roczników wyżu demograficznego wkraczających do szkół. Problem stanowiło również znalezienie pracy przez absolwentów średnich szkół zawodowych. Trudności te dotyczyły także absolwentów śluskich szkół zawodowych. W najlepszej sytuacji byli absolwenci przyzakładowych szkół zawodowych lub szkół, które miały podpisane umowy patronackie umożliwiające bezpośrednie zatrudnienie absolwentów. Ponadto od 1985 r. realizowany był rządowy program współdziałania zakładów pracy ze szkołami zawodowymi i warsztatami szkolnymi. Przedsiębiorstwa niepartycypujące w kształceniu młodzieży zobowiązane były do zwrotu kosztów nauki, jeżeli zatrudniały absolwenta zasadniczej szkoły zawodowej⁸⁶. W roku 1988 zakłady pracy z województwa śluskiego przekazały z tego tytułu na fundusz Narodowego Czynu Pomocy Szkole 9 mln zł, ale nie zawsze kwota ta w całości trafiała do oświaty ponadpodstawowej. Najczęściej finansowano szkolnictwo podstawowe⁸⁷. W szkolnictwie resortowym problemem pozostawała kwestia finansowania szkół częściowo dotowanych przez różne branże wytwórcze oraz przedsiębiorstwa. Te wraz z przejściem na gospodarkę rynkową i samofinansowanie zaprzestały utrzymywania własnych szkół czy klas, a także odmawiały absolwentom zatrudnienia. Część szkół zawodowych finansowanych do tej pory przez zakłady pracy szukała pomocy w kuratorium oświaty, któremu jednak władze centralne i wojewódzkie najczęściej nie przekazywały dodatkowych środków, zasłaniając się koniecznością utrzymywania już prowadzonych

⁸⁶ Zob. Dz.U. 1985, nr 53, poz. 268, Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie zasad organizowania i finansowania praktycznej nauki zawodu oraz ponoszenia kosztów kształcenia przez zakłady pracy zatrudniające absolwentów szkół zawodowych z dnia 16 IX 1985 r.

⁸⁷ AAN w Warszawie, zespół: Egzekutywa KW PZPR w Ślusk, Protokoły z posiedzeń (9 VIII 1988-14 IX 1988), sygn. nr 27/388/0, Informacja o stanie przygotowań szkół i innych placówek oświatowo-wychowawczych do pracy w roku szkolnych 1988/1989, k. 37-38, brak danych dotyczących miasta Ślaska.

szkół⁸⁸. Szkolnictwo zawodowe nadal kształciło ok. 75-80% absolwentów szkół podstawowych⁸⁹, a nowe standardy nauczania szerokoprofilowego w technikach zawodowych pojawiły się na dobre dopiero na początku lat dziewięćdziesiątych XX w. Umożliwiały one nie tylko uzyskanie dodatkowych specjalizacji przez młodzież, ale również kształcenie zawodowe nauczycieli według nowej dokumentacji programowej dla poszczególnych zawodów.

W systemie organizacyjnym poszczególnych ministerstw szkoły resortowe funkcjonowały do początku lat dziewięćdziesiątych XX w. Od 1 stycznia 1993 r. kuratorzy oświaty przejmowali prowadzenie szkół przyzakładowych, jednocześnie okresowo wypracowując zasady współdziałania szkół kierowanych przez dwa organy w jednym budynku oraz porządkując stosunki własnościowe przejmowanych gruntów i obiektów szkolnych. Tak było w przypadku szkoły kolejowej, skórzaney czy rolniczej. Każdorazowo zawierano porozumienie pomiędzy wojewodą słupskim, będącym reprezentantem poszczególnych ministerstw (rządu), a kuratorem oświaty w Słupsku w sprawie przejęcia, finansowania, prowadzenia i sprawowania nadzoru pedagogicznego nad przejmowanymi szkołami. Za wzorcowe można uznać to dotyczące przekazania Technikum Zawodowego w ZSR w Słupsku zawarte w 1993 roku⁹⁰.

Podsumowując, należy zauważyć, iż szkolnictwo zawodowe było niezaprzeczalnie istotnym elementem kształcenia kadr dla gospodarki narodowej. Łączenie nauki teoretycznej w szkole z praktyczną nauką zawodu w zakładach pracy czy warsztatach dawało możliwość zdobycia pełnych i wysokich kwalifikacji. W odróżnieniu od szkół prowadzonych przez kuratoria szkoły przyzakładowe (resortowe) uczyły na nowoczesnym sprzęcie, a obowiązujące uczniów przedmioty zawodowe były wykładane przez nauczycieli praktyków. W średnich szkołach zawodowych, także tych przyzakładowych (resortowych), zarówno zasadniczych, jak i w technikach, młodzież starała się łączyć pracę z nauką. Nie była to jednak rzecz łatwa, bowiem praca w zakładzie produkcyjnym często wiązała się ze zmianowością. Problem stanowiły również dojazdy do szkoły. Tak było też w przypadku szkół zlokalizowanych w Słupsku, do których dojeżdżała młodzież z powiatu i okolicznych miejscowości (np. do ZSZ PZPS „Alka”, ZSZ PKP).

⁸⁸ APK OS, zespół: KO w Słupsku 1975-1998, sygn. nr 27/578/1/32, Z. Filimoniak (st. wiz.), Informacja dotycząca ilości uczniów i absolwentów w szkołach zawodowych województwa słupskiego w roku szkolnym 1994/1995, b.p.

⁸⁹ Tamże, zespół: Sejmik Województwa Słupskiego (1990-1998), sygn. nr 27/520/0, Informacja Kuratorium Oświaty w Słupsku o stanie przygotowania szkół i placówek oświatowo-wychowawczych do pracy w roku szkolnym 1992/1993 z 18 VIII 1992, k. 107-108.

⁹⁰ Tamże, zespół: KO w Słupsku 1975-1998, sygn. nr 27/578/1/32, Porozumienie pomiędzy Wojewodą Słupskim a Kuratorem Oświaty w Słupsku w sprawie przejęcia, finansowania, prowadzenia i sprawowania nadzoru pedagogicznego nad Technikum Zawodowym zlokalizowanym w ZSR w Słupsku przy ul. Szczecińskiej 36 z 31 V 1993 r., k. 107-108; tamże, sygn. nr 27/578/1/32, Decyzja nr 17/93 KO w Słupsku w sprawie przejęcia szkoły Technikum Zawodowe w ZSR w Słupsku z 31 V 1993 r., k. 109-110.

Problemy i trudności placówek oświaty zawodowej (przyszkółkowej) w Słupsku w omawianym w niniejszym artykule okresie były podobne do problemów całego średniego szkolnictwa zawodowego, ściśle powiązane zarówno z sytuacją społeczno-gospodarczą kraju i regionu, jak też ze zmianami organizacyjnymi oraz programowymi w oświacie. Dotyczyły one rozszerzenia wymiaru zajęć teoretycznych w szkołach zawodowych, profilowania klas, przekazywania szkół poszczególnym resortom, demografii, bazy i wielu innych.

Zarysowane elementy składają się na ciekawą i mało znaną, często pomijaną w pracach historyków, rekonstrukcję dziejów oświaty na obszarze miasta Słupska.

Bibliografia

Źródła archiwalne

Archiwum Akt Nowych w Warszawie

Zespół: Wydział Organizacyjny KC PZPR w Warszawie

Zespół: Egzekutywa KW PZPR w Słupsku, Protokoły z posiedzeń (9 VIII 1988-14 IX 1988)

Archiwum Państwowe w Koszalinie, Oddział w Słupsku

Zespół: Kuratorium Oświaty w Słupsku 1975-1998

Zespół: Wojewódzka Rada Narodowa w Słupsku (1975-1990), Komisja Wychowania, Oświaty i Kultury – plany, sprawozdania i protokoły

Zespół: Sejmik Samorządowy Województwa Słupskiego (1990-1998)

Archiwum Szkolne Zespołu Szkół „Elektryk” im. Noblistów Polskich w Słupsku:

Zespół: Zespół Szkół Zawodowych nr 1 im. Maksymiliana Tytusa Hubera w Słupsku

Archiwum Szkolne V Liceum Ogólnokształcącego im. Zbigniewa Herberta w Słupsku

Zespół: Zespół Szkół Zawodowych Polskich Kolei Państwowych w Słupsku

Archiwum Szkolne Zespołu Szkół Budowlanych i Kształcenia Ustawicznego w Słupsku

Zespół: Zespół Szkół Budowlanych w Słupsku 1975-1998

Archiwum Szkolne Zespołu Szkół Sportowych w Słupsku

Zespół: Zespół Szkół Skórzanych w Słupsku

Archiwum zakładowe Urzędu Miejskiego w Słupsku

Zespół: Biuro Rady Miejskiej

Biblioteka Uniwersytetu Pomorskiego w Słupsku

Kwapisz W., *Wspomnienia byłego Inspektora Oświaty w Słupsku z lat 1945-1947*, maszynopis, sygn. PTH-P 13

Źródła drukowane

M.P. 1949, nr 83, poz. 1013

M.P. 1962, nr 88, poz. 412

Dz.U. RP 1951, nr 36, poz. 277

Dz.Urz. Min. Oświaty 1950, nr 6
Dz.Urz. MOiW 1974, nr 2, poz. 12
Dz.Urz. MOiW 1974, nr 4, poz. 23
Dz.Urz. MOiW 1975, nr 11, poz. 114
Dz.Urz. MOiW 1976, nr 7, poz. 50
Dz.Urz. MOiW 1976, nr 10, poz. 79
Dz.Urz. MOiW 1977, nr 2, poz. 16
Dz.Urz. MOiW 1977, nr 3, poz. 20
Dz.Urz. MOiW 1977, nr 7, poz. 52
Dz.Urz. MOiW 1979, nr 2, poz. 9
Dz.Urz. MOiW 1979, nr 7, poz. 48
Dz.U. Min. Komunikacji 1961, nr 41, poz. 260
Dz.U. PRL 1956, nr 41, poz. 186
Dz.U. PRL 1958, nr 45, poz. 226
Dz.U. PRL 1961, nr 32, poz. 160
Dz.U. PRL 1972, nr 29, poz. 203
Dz.U. PRL 1973, nr 29, poz. 160
Dz.U. PRL 1974, nr 51, poz. 335
Dz.U. PRL 1985, nr 43, poz. 206
Dz.U. PRL 1985, nr 53, poz. 268
Dz.U. PRL 1988, nr 17, poz. 130
Dz.U. PRL 1988, nr 32, poz. 237
Dz.U. PRL 1989, nr 56, poz. 332
Dz.U. 1990, nr 60, poz. 346
Dz.U. 1990, nr 66, poz. 332
Dz.U. 1991, nr 95, poz. 425

Prasa

Chwedczuk-Lesiak I., *70-lecie słupskiego „Mechanika”*, „Informator Oświatowy” Biuletyn Kuratorium Oświaty i Oddziału Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku 2016, nr 3 (175)
Edukacja dorosłych w województwie słupskim w latach 1994-1996 (dane liczbowe), „Informator Oświatowy” Biuletyn Kuratorium Oświaty i Oddziału Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku 1995, nr 11-12 (45-46)
Gajewski W., *Jubileusz 35-lecia Szkoły Kolejowej w Słupsku*, „Informator Oświatowy” Biuletyn Kuratorium Oświaty i Oddziału Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku 1997, nr 1-3 (59-61)
Kowalski M., *Delegat z magnetofonem*, „Głos Pomorza” 2008, nr 239 (534)
Król M., *65 lat Zespołu Szkół Agrotechnicznych w Słupsku. Z tradycją w nowoczesność*, „Informator Oświatowy” Biuletyn Kuratorium Oświaty i Oddziału Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku 2017, nr 3 (179)

- Martychewicz T., *Szkoła dla żelaznych szlaków*, „Zbliżenia” 1981, nr 43 (99)
- Obecny A., *Przed 45-leciem. Nasza szkoła Technikum Elektryczne*, „Moje Miasto” 2009, nr 6 (146)
- Orłowicz M., *Moja Szkoła*, „Moje Miasto” 2015, nr 11
- Szymański Z., *50-lecie Zespołu Szkół Mechanicznych w Słupsku*, „Informator Oświatowy” Biuletyn Kuratorium Oświaty i Oddziału Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku 1997, nr 4-6 (62-64)
- Wierzchnicki M., *Od nich wszystko się zaczęło. Sylwetki zasłużonych dla Słupska działaczy oświatowych*, „Moje Miasto” 2015, nr 6
- Wierzchnicki M., *Rozwój szkolnictwa zawodowego w Słupsku w latach 1945-1965*, „Moje Miasto” 2015, nr 11

Opracowania

- 70 lat Zespołu Szkół Agrotechnicznych im. Władysława Reymonta w Słupsku (1952-2022)*, red. I. Wojtkiewicz, Słupsk 2022
- Bałazy L., Bałazy T., *Informator. XXXV lat (1961-1996) Zespołu Szkół Zawodowych PKP w Słupsku*, Słupsk 1997
- Edukacja zawodowa w Polsce*, opr. zb., Warszawa 1990
- Gajewski W., *Od „Kolejówki” do V Liceum Ogólnokształcącego im. Zbigniewa Herberta w Słupsku. Zarys monografii szkoły (1959-2010)*, Słupsk 2010
- Gajewski W., *Zespół Szkół Zawodowych PKP w Słupsku*, „Wiadomości Historyczne” 1997, nr 4
- Godlewski M., *Zadania szkolnictwa zawodowego na lata 1961-1965*, „Szkoła Zawodowa” 1961, nr 2
- Gontarek E., Obecny A., *Słupszczanie – patroni słupskich ulic*, Słupsk 2007
- Kluczyński J., *Szkolnictwo w województwie koszalińskim w latach 1961-1975*, Koszalin 1976.
- Kupisiewicz C., *O reformach szkolnych*, Warszawa 1999
- Obecny A., *40 lat Technikum Elektrycznego w Słupsku*, Słupsk 2006
- Oświata zawodowa na Pomorzu Środkowym w 40-leciu Polski Ludowej*, red. K. Szutowicz, J. Thomas, Koszalin 1987
- Paczkowski A., *Pół wieku dziejów Polski 1939-1989*, Warszawa 2000
- Pedagogika*, t. I, red. Z. Kwieciński, B. Śliwierski, Warszawa 2005
- Pęcherski M., Świątek M., *Organizacja oświaty w Polsce w latach 1917-1977. Podstawowe akty prawne*, Warszawa 1978
- Pietrusiewicz M., *Rzemiosło słupskie w czterdziestoleciu PRL (1945-1985)*, Warszawa 1988
- Piskorski C., *Pomorze Zachodnie. Mały przewodnik*, Warszawa 1980
- Potyrała B., Szlufik W., *Szkolnictwo ogólnokształcące na Ziemiach Zachodnich i Północnych w latach 1945-1970*, Warszawa i in. 1972
- Słownik historii Polski*, Warszawa 1973

- Stępień J., *Gospodarka i szkolnictwo w podregionie słupskim. Rola szkolnictwa ogólnokształcącego i zawodowego w przygotowaniu kadr dla gospodarki narodowej w Słupsku i podregionie*, Koszalin 1970
- Suchowiecka A., *System kształcenia zawodowego w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XX wieku na łamach „Szkoły Zawodowej”*, [w:] *Czasopiśmiennictwo drugiej połowy XX wieku jako źródło do historii edukacji*, red. I. Michalska, G. Michalski, Łódź 2010
- Szrubka T., *Szkolnictwo koszalińskie w latach 1945-1968*, Poznań-Słupsk 1979
- Szutowicz K., *Pionierzy i organizatorzy szkół zawodowych oraz warsztatów szkolnych Pomorza Środkowego w 40-lecie PRL*, [w:] *Oświata zawodowa na Pomorzu Środkowym w 40-lecie Polski Ludowej*, red. K. Szutowicz, J. Thomas, Koszalin 1987
- Trzaskowski H., *Dorobek szkół zawodowych i oświaty zawodowej na Pomorzu Środkowym w 40-lecie PRL*, [w:] *Oświata zawodowa na Pomorzu Środkowym w 40-lecie Polski Ludowej*, red. K. Szutowicz, J. Thomas, Koszalin 1987
- Uchwała VII Plenum KC PZPR w sprawie reformy szkolnictwa podstawowego i średniego, „Szkoła Zawodowa” 1961, nr 2*
- Ustawa o rozwoju systemu oświaty i wychowania w Polsce Ludowej*, Warszawa 1961
- Wagner B., *Strategia wychowawcza PRL*, Warszawa 2018
- Wołoszyn S., *Oświata i wychowanie w XX w.*, [w:] *Pedagogika*, t. I, red. Z. Kwieciński, B. Śliwierski, Warszawa 2005
- Z kronik i roczników „Mechanika”. 50 lat (1946-1996)*, Słupsk 1996, red. K. Jaworska, M. Damaszk
- Z najnowszych dziejów Słupska i Ziemi Słupskiej 1945-1965*, red. K. Podoski, Poznań-Słupsk 1969
- Zbiór materiałów obrazujących działalność Wojewódzkiego Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Słupsku w latach 1950-1975*, red. J. Smoliński, Warszawa 1975
- Zespół Szkół Drzewnych w Słupsku (1947-1997)*, red. A. Bonat, W. Tetlak, T. Witkowski, Słupsk 1997

Internetowe

- W. Skóra, *Problem powiększenia Słupska po 1989 roku. Diagnoza historyczna na tle przemian w Polsce*, [bip.um.słupsk.pl/Users/Lenovo/Downloads/zal_nr_13_Problem%20powiększenia%20Słupska%20po%201989_Diagnoza%20historyczna%20na%20tle%20przemian%20w%20Polsce%20\(2\).pdf](http://bip.um.słupsk.pl/Users/Lenovo/Downloads/zal_nr_13_Problem%20powiększenia%20Słupska%20po%201989_Diagnoza%20historyczna%20na%20tle%20przemian%20w%20Polsce%20(2).pdf) (dostęp: 10.09.2025)

Summary

Departmental (Company-Based) Education in Słupsk in the Years 1945-1993

The article discusses the functioning and development of resort education in Słupsk from 1945-1991. It gives us an opportunity to trace the postwar renovation and to evaluate the development of education of this type, especially the organisational one, in comparison with the rest of the country. It also covers the need of regional research based on sources collected in state and school records. It indicates the connections between vocational resort schools and the needs of industrial companies as well as the economy of the town and region. Finally, it presents several aspects of vocational education and its achievements.